REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
T: 01 473 55 51
E: gp@zagovornik-rs.si

Državni zbor Republike Slovenije
Poslankam in poslancem

Šubičeva ulica 4
1000 Ljubljana

E: gp@dz-rs.si

Številka: 0070-10/2025/2
Datum: 26. 3. 2025

Zadeva: **Priporočila Zagovornika načela enakosti glede predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnem varstvu (EPA: 1882-IX)**

Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) na podlagi druge alineje 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) izdaja priporočilo Državnemu zboru Republike Slovenije (DZ) glede Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnem varstvu (EPA: 1882-IX), v nadaljevanju ZSV-K) z namenom preprečevanja in odpravljanja diskriminacije ter zagotavljanja enakih možnosti.

Zagovornik načela enakosti Državnemu zboru priporoča, da v ZSV-K spremeni in dopolni določbo 10. člena, ki v šestem odstavku novega 92. a člena izvajalcu socialno varstvene storitve omogoča izdajo zavrnilne odločbe, če ta ne izvaja storitve oziroma oblike storitve, ki jo oseba potrebuje. Dopolni naj se tako, da:

1. bodo jasno navedene vse možne oblike storitve institucionalnega varstva ter storitve vodenja in varstva ter zaposlitve pod posebnimi pogoji, ki so na voljo uporabnikom;

2. se z namenom transparentnosti in spremljanja procesa deinstitucionalizacije, ugotavljanja potreb upravičencev ter morebitnih težav na strani izvajalcev izvajanja teh storitev objavlja anonimizirane odločbe ter čakalne liste za posamezne storitve in oblike storitev.

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Poslano:
– naslovniku (po e-pošti),
– zbirka dok. gradiva.

V vednost:
- Vlada Republike Slovenije, gp.gs@gov.si
- Predsednica Republike Slovenije, gp.uprs@predsednica-slo.si
- Državni svet Republike Slovenije, gp@ds-rs.si
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, gp.mddsz@gov.si
- Varuh človekovih pravic, info@varuh-rs.si
- Svet za invalide Republike Slovenije, svetzainvalide-rs.mddsz@gov.si
- ALTRA – odbor za novosti v duševnem zdravju (info@altra.si)
- Društvo za kulturo inkluzije, drustvo.zakulturoinkluzije@gmail.com
- Inštitut RS za socialno varstvo (irssv@siol.net)
- Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, info@nsios.si
- Ozara Slovenije, Nacionalno združenje za kakovost življenja (info@ozara.org)
- Sonček - zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, zveza@soncek.org
- SPOMINČICA – Alzheimer Slovenija – Slovensko združenje za pomoč pri demenci (info@spomincica.si)
- ŠENT - Slovensko združenje za duševno zdravje (info@sent.si)
- YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, yhd-drustvo@yhd-drustvo.si
- Zavod Risa, info@risa.si
- Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, info@zveza-slepih.si
- Zveza sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije, info@zveza-sozitje.si

Priloga:
- Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 0070-10/2025/2

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 0070-10/2025/2

1.

Zagovornik priporoča Državnemu zboru, da v ZSV-K spremeni in dopolni določbo 10. člena v delu, ki v šestem odstavku novega 92. člena izvajalcu socialno varstvene storitve omogoča izdajo zavrnilne odločbe, če ta ne izvaja storitve oziroma oblike storitve, ki jo oseba potrebuje tako, da bodo jasno navedene vse možne oblike storitve institucionalnega varstva ter storitve vodenja in varstva ter zaposlitve pod posebnimi pogoji, ki so na voljo uporabnikom.

Priporočamo naslednjo možno spremembo in dopolnitev besedila šestega odstavka novega 92.a člena:

»Če komisija, pristojna za namestitev, premestitev in odpust, ugotovi, da oseba v skladu s predpisi na področju socialnega varstva ni upravičenec do storitve ali da izvajalec socialno varstvene storitve ne izvaja storitve oziroma oblike storitve, ki jo oseba potrebuje, izvajalec socialno varstvene storitve vlogo za namestitev zavrne z odločbo. Osebo seznani z možnostmi podaje vloge pri izvajalcih socialno varstvene storitve, ki to storitev oziroma obliko storitve zagotavljajo. Med te možne storitve oziroma oblike storitve štejejo: . pomoč v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov, institucionalno varstvo otrok, mladostnikov in odraslih oseb do 26. leta starosti z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju, ki so usmerjene v program vzgoje in izobraževanja po posebnem zakonu ter vodenje in varstvo ali zaposlitev pod posebnimi pogoji.

10. člen ZSV-K spreminja in dopolnjuje 92. člen veljavnega zakona (ZSV) in vnaša nov 92.a člen zakona. Po šestem odstavku novega 92. a člena ZSV-K bi lahko izvajalec socialnovarstvene storitve institucionalnega varstva ter vodenja in varstva ter zaposlitve pod posebnimi pogoji **z odločbo lahko zavrnil sprejem oziroma novega uporabnika.** To bi lahko storil če »izvajalec socialno varstvene storitve ne izvaja storitve oziroma oblike storitve, ki jo oseba potrebuje«. Rešitev je bila v zakonski predlog vključena z več amandmaji, sprejetimi v drugi obravnavi v DZ in ni bila predmet javne razprave.

Trenutna predlagana rešitev ni dovolj jasna (tudi z vidika 2. člena Ustave RS). Povprečni naslovnik, tudi prava nevešča oseba, bi jo težko razumel že na podlagi besedila te določbe in brez zahtevnejše razlage in sam opredelil svoj pravni položaj. Taka oseba pa je v prvi vrsti uporabnik, nosilec pravice do institucionalnega varstva oz. do storitev vodenja in varstva ter zaposlitve pod posebnimi pogoji, saj določba ureja način njihovega uresničevanja oziroma zavrnitve uresničevanja. Ni jasno, na kaj točno se nanaša neizvajanje storitev, saj je to možno tolmačiti ožje, ali pa širše, npr. da izvajalec ne izvaja posameznega vidika storitve institucionalnega varstva, npr. določene stopnje oziroma kategorije zahtevnosti oskrbe. Zagovornik je seznanjen z informacijami iz prakse, po katerih nekateri socialnovarstveni zavodi občasno zavračajo sprejem uporabnikov zaradi prekomernih bremen, povezanih z oskrbo oseb z najtežjimi in/ ali kombiniranimi invalidnostmi, češ, da nekateri izvajalci ne morejo zagotavljati zadostne zdravstvene oskrbe. Primeri uporabe pravnih sredstev zoper take odločitve so izredno redki. Predlagana nova zakonska rešitev gotovo ne sme nuditi podlage za takšno razlago. V povezavi z drugim odstavkom novega 92.a člena je nedopustna razlaga, da bi šlo pri obliki storitve po vsebini lahko za podrobnejše oblikovanje pravice, torej za vprašanje, ali, in če, izvajalci storitev ponujajo različne vrste storitev oziroma oskrbe v različnih obsegih ali na različne načine.

Po 16. členu ZSV institucionalno varstvo obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki (npr. stanovanjska skupina), s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo. Institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje po tem zakonu obsega poleg storitev iz prejšnjega odstavka že vzgojo in pripravo za življenje. Institucionalno varstvo otrok, mladostnikov in odraslih oseb do 26. leta starosti z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju, ki so usmerjene v program vzgoje in izobraževanja po posebnem zakonu, obsega poleg storitev iz prvega odstavka tega člena še usposabljanje po posebnem zakonu, oskrbo in vodenje. Po 17. členu ZSV vodenje in varstvo po tem zakonu obsegata organizirano celovito skrb za odraslo telesno in duševno prizadeto osebo, razvijanje individualnosti in harmoničnega vključevanja v skupnost in okolje. Zaposlitev pod posebnimi pogoji po tem zakonu obsega take oblike dela, ki omogočajo prizadetim ohranjanje pridobljenih znanj ter razvoj novih sposobnosti. Seznam oblik navedenih storitev naj se zato zaradi jasnosti in določnosti izčrpno navede, brez sklicevanja na druge določbe v zakonu, zato da bo jasno, kakšen je okvir za odločanje oziroma priznanje pravice do navedenih storitev.

2.

Zagovornik načela enakosti DZ priporoča, da v ZSV-K spremeni in dopolni določbo 10. člena, ki v šestem odstavku novega 92. a člena izvajalcu socialno varstvene storitve omogoča izdajo zavrnilne odločbe, če ta ne izvaja storitve oziroma oblike storitve, ki jo oseba potrebuje tako, da se z namenom transparentnosti in spremljanja procesa deinstitucionalizacije, ugotavljanja potreb upravičencev ter morebitnih težav na strani izvajalcev izvajanja teh storitev objavlja anonimizirane odločbe ter čakalne liste za posamezne storitve in oblike storitev.

Priporočamo naslednjo možno spremembo in dopolnitev besedila šestega odstavka novega 92.a člena:

Anonimizirane odločbe ter čakalne liste izvajalcev posameznih oblik socialno varstvenih storitev zbira in objavlja ministrstvo, pristojno za deinstituciionalizacijo.

Zaradi preprečevanja možnih nepravilnih odločb, z namenom transparentnosti in spremljanja procesa deinstitucionalizacije, zaznavanja potreb upravičencev ter morebitnih težav na strani izvajalcev izvajanja teh storitev naj se objavlja anonimizirane odločbe. Z namenom varstva pravic uporabnikov oziroma oseb z invalidnostmi naj se na enem mestu objavlja tudi čakalne liste izvajalcev ter njihove primerjave, na primerljiv način kot se to zagotavlja za možnost naročanja na posamezne zdravstvene storitve.

Navedeno je pomembno, da se polno spoštuje pravice vseh ljudi z invalidnostmi in zagotavlja enake možnosti, da jih čim bolj učinkovito uresničujejo, po možnosti čim bliže domu oziroma v svoji skupnosti. Država je dolžna zagotoviti učinkovito mrežo izvajalcev vseh oblik teh storitev po vsej državi, zato da ne bi prihajalo do diskriminacije ljudi z invalidnostmi zaradi kraja bivanja ali premoženjskega stanja, zlasti tudi v zvezi s pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja (dnevno vožnje na delo, možnost obiskov svojcev in bližnjih tistih, ki živijo v institucionalnem varstvu ipd.), izbiro prebivališča ter pravico do neodvisnega življenja oziroma življenjske ureditve. V drugem odstavku 42. člena ZSV določa, da merila, po katerih se določa obseg javne službe za posamezne storitve, tudi zagotavljanja pravice do institucionalnega varstva ter storitve vodenja in varstva ter zaposlitve pod posebnimi pogoji, določa socialno varstveni program, ki ga sprejme DZ. V Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030 (ReNPSV22–30) teh meril ni najti, razen ocene potreb. Med izzivi pa ReNPSV22–30 na več mestih navaja potrebo po več kapacitetah, tako glede tu obravnavanih storitev, kot zlasti tistih, ki omogočajo bolj neodvisno življenje v skupnosti. Glede vodenja, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji se kot izziv beleži zagotovitev zadostnega števila primernih dislociranih prostorskih kapacitet za izvajanje storitve ter povečanje regijske pokritosti ipd. Potrebni so učinkoviti instrumenti, da država izvajalcem teh socialnovarstvenih storitev oziroma javnih služb, ki so pretežno celo javne institucije, naloži minimalni obseg izvajanja posameznih oblik storitev (tudi tako, da ne smejo opuščati izvajanja posameznih oblik storitev) in zagotovi regijsko pokritost.